

AMIR TEMURNING YETAKCHILIK FAZILATLARI VA UNING TARIXIY
SHAXS SIFATIDAGI O'RNI.

THE LEADERSHIP QUALITIES OF AMIR TEMUR AND HIS ROLE AS A
HISTORICAL FIGURE.

ЛИДЕРСКИЕ КАЧЕСТВА АМИРА ТЕМУРА И ЕГО РОЛЬ КАК
ИСТОРИЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ.

Adashaliyeva Zeboxon O'lmasboy qizi

*Namangan Davlat Universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti Tarix yo'nalishi
talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Amir Temurning yetakchilik fazilatlari va tarixiy shaxs sifatidagi o'rni tahlil qilinadi. Temurning harbiy strategiyasi, siyosiy qarorlari va diplomatik faoliyati tarixiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, uning shaxsiy fazilatlari va davlat barpo etishdagi roli, Markaziy Osiyo va jahon tarixidagi ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Amir Temur, harbiy strategiya, davlat boshqaruvi, diplomatik faoliyat, Salohiddin Toshkandiy, tarixiy shaxs, Temuriylar davlati, Markaziy Osiyo. sohibqiron, zafarnoma

Аннотация. В данной статье анализируются лидерские качества Амира Тимура и его роль как исторической личности. Рассматриваются военные стратегии, политические решения и дипломатическая деятельность Тимура на основе исторических источников. Также исследуется влияние его личных качеств и деятельности по созданию государства на историю Центральной Азии и мира.

Abstract. This article analyzes the leadership qualities of Amir Temur and his role as a historical figure. It highlights Timur's military strategies, political decisions, and diplomatic activities based on historical sources. Additionally, the article examines the impact of his personal traits and state-building efforts on the history of Central Asia and the world

Temuriylar sulolasining asoschisi va yirik harbiy qo'mondon Amir Temur xijriy 736-yilning shabbon oyida (1336-yil 8-aprelda) tavallud topgan. Ibn Arabshoh uni tug'ilgan yeri Kesh (hozirgi Shahrisabz) yaqinidagi Xo'ja Ilg'or qishlog'ida ekanligini aytgan. Nasl-nasab va oilaviy muhit har qanday shaxsning shakllanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Amir Temur ham ana shunday muhitda voyaga yetgan tarixiy shaxslardan biridir. Uning ota-onasi va ajdodlari harbiy va ijtimoiy hayotda muayyan mavqega ega bo'lganligi bois, yosh Temur ham bolalik davridan boshlab jasorat, qat'iyat va dono fikrlash kabi fazilatlarni o'zida shakllantira boshlagan. Otasi -Amir Tarag'ay, Tarag'aybek(tug'ilgan yili noma'lum-1360) barlos qabilasining nufuzli oqsoqoli edi.O'zbek xalqi tarkibida to'qson ikki urug' borligini

bilamiz. Barlos ana shu to'qson ikkining biridir. Amir Tarag'ay Turkistonning o'sha paytdagi hukmdori Amir Qozog'on oldida hurmati bor, ishonch qozongan beklardan hisoblanar, Chig'atoy ulusi beklari qurultoylariga qatnashib turardi. Onasi-Takina begim, Takina Mohbegibegim (taxm. 1318, Buxoro-1353, Shahrisabz) Buxoro ulamolari peshvosi mavlono sadr ash-sharia, ya'ni shariat qonunlarini sharhlovchi alloma Ubaydulloh al - Buxoriyning qizidir. Milodiy 1334-yil 16 yoshda Tarag'aybekka uzatilgan. Oradan ikki yil o'tgach Temurbek tavallud topdi. [1: 5-bet]

XIV asrning ikkinchi yarmi Markaziy Osiyo tarixida tub burilishlar davri sifatida namoyon bo'ladi. Aynan shu davrda siyosiy parokandalik hukm surayotgan hududlarda kuchli markazlashgan davlat barpo etgan buyuk sarkarda va davlat arbobi — Amir Temur tarix sahnasiga chiqdi.

Amir Temurning yetakchilik qobiliyati uning harbiy va siyosiy faoliyatida yaqqol namoyon bo'lgan. U o'z qo'shinini qat'iy tartib-intizom asosida boshqarib, har bir harbiy yurishni puxta rejalashtirgan. Qo'shin tuzilmasida o'nlik, yuzlik, minglik va tuman kabi bo'linmalar tizimi joriy etilib, har bir bo'linmaga tajribali sarkardalar tayinlangan. Bunday harbiy tizim qo'shin harakatining tezkorligini ta'minlab, janglarda ustunlikka erishishga yordam bergan [2: 23-24B]]

O'zbek tarixchisi Salohiddin Toshkandiy Amir Temurni "Yorug' jahon quyoshi", " Islom elining boshi" [3; 327 B] deb yuksak baho beradi. U chin yurakdan butun qalbi bilan islom ta'limotiga berilgan inson edi. Shuning uchun ham u Qur'oni Karimni yod bilar, butun ishlari, rejalari, harakatlarini islom qonun-qoidalar asosida olib borardi. U yetti iqlimda islom bayrog'ini baland ko'tardi va imon tarqatishni o'z buyukligining qudratli zamini deb bildi. " Men imon bilan qudrat bir onadan tug'ilgan deb eshitganman. Shuning uchun mustahkam imonga tayangan qudrat buyuk bo'ladir "[4; 8-9betlar] degan edi u o'zining tarjimai holida. Imon va qudrat! Bu ikki so'z buyuk sohibqiron uchun yo'lchi yulduz bo'lib xizmat qildi. Chunki bu ikki so'z Qur'oni Karimning tamal toshi edi

Amir Temurning shaxsiyati va siyosiy faoliyatida diniy e'tiqod muhim o'rin tutganini ko'rish mumkin. Uning qarashlarida imon nafaqat shaxsiy e'tiqod, balki davlatni boshqarish va jamiyatni tartibga solishning muhim ma'naviy asoslaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Sohibqironning "imon va qudrat" haqidagi qarashi shuni ko'rsatadiki, u kuch va hokimiyatni faqat harbiy salohiyat bilan emas, balki ma'naviy tayanch – mustahkam e'tiqod bilan bog'lagan. Shu bois Amir Temur o'z faoliyatida islomiy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratgan, bu esa uning siyosiy g'oyalari va davlat boshqaruvi tamoyillarida ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Amir Temur hamisha biron ishga qo'l urishdan avval mashoyix, ulamo, arkoni davlat va davlat a'yonlari bilan kengashib olardi. "Garchi ishning qanday yakunlanishini taqdir pardasi ortasida yashirin bo'lmasa-da, – deb aytgan edi hazrat sohibqiron, – aqli raso va hushyor kishilardan kengash va tadbir istab, fikrlarini bilmoq lozim". Lekin har qanday kengash ham foydali bo'lmaydi. Buni hazrat Amir Temur juda yaxshi bilgan. Chin maslahat bilan soxta maslahatni farqlay olgan. Temurbek o'z faoliyatida juda kam yanglishgan. Uni deyarli aldab

bo'lmagan. U rostni yolg'ondan, to'g'rini egri-dan bexato ajrata bilgan. Amir Temur davlatni idora qilishda kengashning roli benihoyat katta ekanligini yaxshi anglagan va unga hamma vaqt rioya qilgan hukmdorlar jumlasidandir.[5; 16betlar]

Mazkur fikrlardan ko'rinib turibdiki, Amir Temur davlat boshqaruvida kengash va maslahatga alohida ahamiyat bergan hukmdorlardan biri edi. U muhim qarorlarni qabul qilishdan oldin mashoyix, ulamo hamda davlat arboblari bilan maslahatlashib, turli fikrlarni tahlil qilishga intilgan. Bu holat Sohibqironning siyosiy tafakkuri chuqur va puxta o'ylangan qarorlarga asoslanganini ko'rsatadi. Shuningdek, uning chin maslahat bilan soxta maslahatni farqlay olishi, rost bilan yolg'onni ajrata bilishi Amir Temurning yetuk davlat arbobi va dono hukmdor sifatida shakllanganini tasdiqlaydi. Shu jihatlar uning davlat boshqaruvi tizimida barqarorlik va tartibni ta'minlashda muhim omillardan biri bo'lgan

Amir Temur yana o'z "Tarjimai holi"da shunday satrlarni keltiradi: "Men har doim din aqidalariga qat'iy rioya qilardim va Tangri taoloning amri bilan ulug'langan shaxslarga hurmat bilan qarardim".

Amir Temur davlat boshqaruvida adolat va rahm-shafqatni ustuvor tamoyil sifatida olgan. U hokimiyatni shunchaki siyosiy kuch yoki muvaffaqiyat sifatida emas, Tangri tomonidan berilgan mas'uliyat deb bilgan. Shu sababli faoliyatida adolatli va rahmdil bo'lishni hukmdor uchun eng muhim fazilat deb hisoblagan. Bu Amir Temurning davlatni boshqarishda e'tiqod va ma'naviy qadriyatlarga tayanganini ko'rsatadi.

Temurning peshonasiga sohibqironlik bitilgan edi. Buni yetti iqlim munajjimlari ham oldindan karomat qilgandilar. Ikki sayyoraning — Zuhal bilan Mushtariyning yaqinlashuvi davrida (Olloh taolo shu soatda butun olamni yaratgan ekan) tug'ilgan o'g'il sohibqiron bo'larkan. Bu har sakkiz yuz yilda bir takrorlanadi. Bunga insoniyat tarixi guvoh. Shunday peshonasi yarqiragan ulug' zotlar Amir Temurga qadar tarixda bir necha nafar o'tgan. Muhammad payg'ambar sallollohu alayhi vasallam va Iskandar Zulqarnayn shular jumlasidan. Amir Temur Muhammad payg'ambar sallollohu alayhi vasallamdan so'ngsakkiz yuz yil o'tib dunyoga kelgan uchinchi sohibqiron edi.

Amir Temurning tarixiy va ma'naviy maqomini ulug'lashga qaratilgan bo'lib, unda "Sohibqiron" tushunchasi markaziy o'rinni egallaydi. Matnning mazmuni va undagi asosiy tahlillar quyidagilardan iborat:

1. "Sohibqiron" tushunchasi

"Sohibqiron" so'zi arabcha bo'lib, "sohib" (ega) va "qiron" (ikki sayyoraning bir burjda uchrashishi) so'zlaridan tashkil topgan. Astronomik nuqtayi nazardan, bu asosan Mushtariy (Yupiter) va Zuhal (Saturn) sayyoralarining uchrashishiga ishora qiladi. Qadimda bunday vaqtda tug'ilgan bolani "baxtli yulduz ostida tug'ilgan", dunyoni boshqaradigan buyuk foh va adolatli hukmdor bo'ladi deb ishonishgan.

2. Sakkiz yuz yillik davriylik

Matnda bu hodisaning har 800 yilda bir takrorlanishi aytilgan. Bu raqam ramziy ma'noga ega bo'lib, tarixiy davrlarni yangilovchi buyuk shaxslarning kelishini anglatadi. Islomiy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

an'analarda har yuz yilda bir "mujaddid" (dinni yangilovchi) kelishi haqidagi qarashlar bo'lsa, bu yerda siyosiy va ma'naviy yetakchilik nazarda tutilgan.

3. Tarixiy shaxslar bilan bog'liqlik

Matn Amir Temurni insoniyat tarixidagi eng buyuk ikki shaxs bilan bir qatorga qo'yadi:

Iskandar Zulqarnayn: G'arb va Sharqni birlashtirgan buyuk hukmdor ramzi.

Muhammad payg'ambar (s.a.v.): Ma'naviyat va din cho'qqisi.

Amir Temurni "uchinchi sohibqiron" deb atash orqali muallif uning nafaqat harbiy qudratini, balki ilohiy va qonuniy bir missiya bilan dunyoga kelganini ta'kidlamogda.

4. Astronomik va diniy uyg'unlik

Matnda keltirilgan "Olloh taolo shu soatda butun olamni yaratgan ekan" degan jumlarlar o'rta asrlar musulmon dunyoqarashini aks ettiradi. Ya'ni, yulduzlar harakati o'z-o'zidan emas, balki Yaratuvchining irodasi bilan muhim voqealarga ishora qiluvchi belgi (alamat) sifatida ko'rilgan.

5. "Yetti iqlim" iborasi

Bu qadimgi geografik tushuncha bo'lib, o'sha paytda ma'lum bo'lgan butun obod dunyoni (Yer yuzini) anglatgan. Munajjimlarning "yetti iqlimdan" ekanligi — Temurning shon-shuhrati va uning tug'ilishi haqidagi bashoratlar butun dunyoga yoyilganini bildiradi. Amir Temur shaxsiyatini nafaqat oddiy podshoh, balki koinot qonuniyatlari va ilohiy iroda bilan bog'liq bo'lgan "Tanlangan shaxs" sifatida tasvirlashga xizmat qiladi. Bunday ta'riflar ko'proq "Temurnoma" yoki Sharafuddin

Ali Yazdiyning "Zafarnoma" kabi asarlariga xosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мухаммад Али Амир. Темур солномаси. -Т. : Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриети, 2008

2. Амир Темур. Темур тузуклари. - Т. : Гафир Гулом номидаги нашриети, 1996

3. Салоҳиддин Тошкандий. Темурнома. -Т. : "фан ва турмуш" ж-л 1990

4. Ахмедов А. Амир Темур хақида хақиқат. - Т. : Чулпон нашриети, 2002

5. Бўрибой Ахмедов. Соҳобқирон Темур. - Т. : Абдулла Кодирий номидаги халқ меросий нашриети, 1996

6. <https://www.ziyo.uz>